Cornel Mihai Ungureanu
Doctoria

— Chiar nu ştii să faci nimic? întrebă Pretorian, suflând fumul de ţigară într-o parte, spre a-l feri pe mai tânărul Antonio. Acesta ridică din umeri. Anii nu-i aduseseră decât eşecuri. La început încercase să-şi găsească un rost în societate. Se zbătuse, mai mult în sine, cu disperare, neliniştit, frângându-şi clipă de clipă degete imaginare. Când împlinise treizeci şi şase de ani fără să ştie cum arată o carte de muncă, se liniştise brusc.

Lui Pretorian i-l recomandase Liliana, o bună prietenă şi o gracilă poetesă, drept remediu pentru criza lui. Cu ascuţita ei intuiţie, Liliana ghicise, în linii vagi, acutizarea scârbei lui Pretorian faţă de scris.

Îl iubise, cândva. Fuseseră amanţi. El era pe atunci extrem de egoist, i se părea că tot ce primeşte i se cuvine, nu ştia însă să dăruie. Cunoscuse repede succesul literar, invidiile îl înconjurau odată cu premiile, se retrăsese discret din viaţa publică, din prietenii chiar, se însingurase. Scria. Se bucura de faimă.

O singură dată îi vorbise Lilianei despre greaţa nesfârşită, lehamitea profundă pe care o simte atunci când termină o carte. Acum, deşi ca orice somitate, participa la simpozioane, cărţile îi erau traduse, conducea, fără să calce prin redacţie, o revistă literară (cu direcţie), încă scria cu aceeaşi vervă, cu aceeaşi plăcere ca în tinereţe, dar cu mai multă uşurinţă.

De idei nu ducea lipsă, spre deosebire de alţi confraţi, stilul i se cizelase, scria bine, zilele lungi de dospire a poveştii, scrierea propriu-zisă stăteau sub semnul unei vrăji, dar şi sub acela al entuziasmului. Îşi purta peste tot hârtiile, mâzgălindu-le cu scrisul lui drept şi grăbit, cufundându-se în lumea pe care o zămislea. Când însă cartea era gata, tipărită, pe rafturile librăriilor, când o răsfoia, Pretorian era profund dezamăgit. În ciuda laudelor criticilor, a fetelor ce veneau pline de emoţie să-i ceară autografe, noua lui carte îi părea

lipsită de orice valoare. Nu putea să nu observe că stilul lui de a scrie, şlefuit în atâţia ani, îi strivea povestea, transformând orice idee nouă şi bună în una dintre cărţile lui. Oricât de mari, de disperate erau eforturile lui de a scrie altfel, de a uimi, i se părea că nu aduce nimic nou. Devenea atunci suspicios faţă de cei ce-l lăudau. Şi-l lăudau cam toţi. Câte-o izbucnire de răutate apărută în vreo revistă îi părea singura sinceră, fără să-l facă însă să se simtă mai bine.

Ştia şi el că scrie prost şi, indiferent la ce credeau alţii se întreba mereu: „La ce bun?”

Antonio privea plictisit strada. De la o terasă alăturată venea miros de mititei.

— Uite ce ai de făcut, îi zise Pretorian văzând că nu primeşte un răspuns. Ai să te ocupi puţin de grădină, poate te mai trimite şi madam Stamate la cumpărături, ai s-o cunoşti, e o femeie cumsecade care are grijă de casă, îmi găteşte, de-acum ne găteşte, dar mai ales trebuie să scrii o carte. Odată cu mine. O să începem chiar de mâine şi peste exact şase luni trebuie să fie gata. Uneori, seara, poate stăm puţin de vorbă. Altfel, eşti liber să faci ce vrei, vei primi masă şi casă, cum se spune, şi ceva bani de buzunar. Dar peste şase luni vreau să-ţi citesc cartea, iar tu o vei citi pe-a mea şi îmi vei spune părerea, sinceră, fără nicio urmă de politeţe. Din partea mea, poţi să termini cartea şi în două zile. Numărul de pagini nu mă interesează, dar trebuie să fie un roman. Dacă te vei dovedi atât de ratat pe cât spune Liliana că eşti, vom putea prelungi contractul nostru cu încă un an. De acord?

Pretorian avea o voce plăcută, de vechi fumător, masculină şi obişnuinţa de a se purta amabil cu semenii.

— De acord, zise Antonio, cu vocea lui tremurată. Nu putea scăpa de nesiguranţă. Se simţea ca un pui de vrabie.

În ziua următoare Antonio se mută în casa lui Pretorian. Nu avea bagaje.

Pretorian locuia într-o vilă cu etaj, cu grădină mică în care înfloriseră crinii şi trandafirii. Vila se afla pe latura unui parc, Parcul Crizantemelor, numit astfel din raţiuni lipsite de evidenţă. În parc nu exista nici urmă de crizantemă.

Pretorian îi dădu cinci caiete studenţeşti şi-i spuse să-i mai ceară, dacă nu-i ajung. Madam Stamate venea o dată la două zile să deretice şi să gătească.

Antonio se hotărî să termine mai întâi romanul, pentru a nu intra cumva în criză de timp. Crizele de timp îl blocau întotdeauna. Începu să scrie din prima zi. Îşi găsise un loc la umbră, sub bolta de viţă de vie. Asculta vrăbiile şi larma îndepărtată a unei străzi. Se gândi la o fată pe care o iubise şi care-l părăsise când înţelesese că el nu e bun de nimic, o fată frumoasă, singura care se îndrăgostise vreodată de el. Îşi începu romanul cu fata tristă, ducându-l să-i arate peştişorii la fântâna arteziană din centru. În timp ce el privea atent în apă în căutarea peştişorilor, ea îl stropise şi fugise râzând. „Te-am păcălit!" îi zisese apoi, simplu.

Scrisul mergea de la sine. În fraze scurte. Antonio citise multe cărţi. Scria aşa cum ştia că nu se scrie. Pretorian aştepta de la el o carte dezamăgitoare. Pentru asta îl plătea. Nimic mai simplu. Într-o săptămână Antonio îşi termină romanul. Cu scrisul lui mic, nu ajunsese nici la sfârşitul primului caiet.

În următoarele luni îşi pierdu timpul aşa cum ştia el cel mai bine: se plimba ore întregi pe străzi, mergea la filme, plivea buruienile din grădină, uda florile. În ultima zi de vară descoperi, în pod, colecţia de reviste vechi a lui Pretorian şi acesta îi dădu permisiunea să decupeze din ele. Îi trebuiră câteva săptămâni până când Antonio termină de lipit fotografiile decupate în cele patru caiete rămase nefolosite pe coperţile cărora scrisese: Album.

Pretorian îl lăsa în pace. El lucra mult noaptea. Seara, îl chema uneori pe Antonio în biroul lui, îl invita în fotoliu. Madam Stamate le aducea câte-un ceai, apoi Pretorian o trimitea acasă. Îl ruga atunci pe Antonio să-i mai spună din viaţa lui. Îi punea întrebări. Antonio

răspundea cu dezinvoltură, timiditatea îi dispăruse cu totul. Era un bărbat scund, pirpiriu, cu trăsături fine. Vorbea despre viaţa lui care, încă din copilărie apucase o cale greşită. Nu ştia exact când. Fusese un copil inteligent, premiant şi aşa fuseseră şi cei doi fraţi ai lui. Părinţii lor erau intelectuali, le pregătiseră, în mintea lor, cariere frumoase, dar numai Antonio se dovedise capabil să intre la o facultate tehnică, după un an de stat acasă.

În primul an picase. Îşi făcuse sânge rău, se însingurase, nu mai voia să ştie de foştii prieteni care erau cu toţii studenţi. Îi ocolea când îi întâlnea pe stradă, iar când nu-i putea evita, suferea zile întregi. Unul din fraţii lui plecase în armată, celălalt îşi găsise de lucru într-un oraş îndepărtat. Îşi scriau scrisori lungi în care îşi povesteau meciurile de fotbal, ce transferuri de jucători mai aveau loc, pe cine ar lua ei dacă ar fi preşedinţi de club la Milano sau Barcelona, dădeau note jucătorilor după fiecare partidă, aveau idei noi despre sistemul competiţional care, era limpede, ar fi trebuit schimbat. Aminteau toate melodiile care le plăcuseră, în fiecare zi, la radio, tot ce citeau în ziare sau în almanahuri, copiau interviuri lungi care li se păreau interesante, erau la curent cu orice invenţie din Anglia sau Brazilia care apărea în presă, cu toate accidentele aviatice, cu fenomenele meteo şi cutremurele de pe mapamond, cu campionatele de fotbal din diviziile inferioare şi cu preferinţele culinare ale Madonnei şi nimic din toate astea nu puteau să fie lăsate să treacă, ei trebuiau să şi le spună unul altuia. Cum de multe ori citeau aceleaşi ziare, scrisorile lor semănau între ele izbitor. Dar ei nu observau. Singurele elemente personale pe care şi le împărtăşeau ţineau de supărările pe care fiecare dintre ei erau nevoiţi să le suporte, din partea unor oameni care, oricare ar fi fost ei, erau vinovaţi pentru disconfortul pe care li-l aduceau, pentru eşecurile lor.

Mai întâi murise tatăl lui Antonio. Apoi mama. Într-o primăvară, când zăpada începuse să se topească, se prăbuşise casa. Căzuse mai întâi un perete. Tavanul din hol. Alt perete. Antonio fusese exmatriculat. O vreme se adăpostise la o mătuşă. Avea încă şi momente de optimism. După eşecul de a deveni inginer, încercase să se facă economist. Mătuşa lui lucra la o bancă. Antonio se gândise că va aranja ea ca şi el să lucreze acolo.

Murise şi mătuşa. Rămăsese pe drumuri. Era în ultimul an când îl exmatriculaseră. Un profesor îi făcuse o aspră morală şi Antonio refuzase să se mai ducă la examenele acestui imbecil care primea bani de la studenţi.

Imaculat şi sărac fusese părăsit de singura fată care, pentru scurt timp, îl iubise. Dacă-l iubise.

Despre lunile petrecute în sanatoriu nu vorbea. Nebunii îl speriau.

Trei săptămâni Pretorian nu făcu decât să-şi dospească romanul. Spre sfârşitul lui octombrie îl termină. Parcă de data asta fusese altfel. Îl îngrozea însă gândul recitirii, al inerentelor corecturi. Câteva zile nu se apropie de manuscris. Când o făcu simţi din nou greaţa. Dar acum mai avea o speranţă: cartea lui Antonio.

În prima zi de noiembrie cei doi bărbaţi schimbară între ei manuscrisele şi în aceeaşi zi le citiră. „Ai terminat?" îl întrebă Pretorian. Stăteau amândoi pe fotoliile largi. Pentru că se lăsase frig, madam Stamate aprinsese focul în cămin. Le adusese cănile cu ceai. După ce îi arătase ce costum, cămaşă şi cravată să-i pregătească în dimineaţa următoare, Pretorian o trimise acasă. Ziua primirii domnului scriitor în Academie era pentru madam Stamate una specială, mult aşteptată. Pretorian îşi finalizase discursul încă de săptămâna trecută. Femeia îl mai privi o dată din uşă, ca pe un copil reuşit, abia ţinându-şi lacrimile. Va veni să-l trezească devreme. Înainte de a ajunge la Academie, Pretorian voia să treacă şi pe la editură, să predea manuscrisul.

Antonio sărise paragrafe întregi, se plictisise repede. Literatura îl interesa prea puţin, el voia să simtă viaţa, să fie un om normal, să aibă o nevastă şi copii, colegi de serviciu, bani, vacanţe la munte, la mare, să vadă lumea, să fie iubit. Cartea lui Pretorian nu însemna nimic din toate astea. „Da, am citit-o", zise. „E o carte frumoasă, foarte reuşită, vreau să zic". „Seamănă cu ultimul dumneavoastră roman, dar

asta e mai bună. Aveţi stil!” zâmbi el, gândind că asta îl va măguli pe Pretorian, dar acesta nu-i răspunse la zâmbet.

Antonio se fâstâci sub privirea lui.

Pretorian îi deschisese cartea cu curiozitate. După primele rânduri se simţise deja mai bine. Liliana avusese dreptate. Să contempli un ratat, să-i vezi lipsa de iniţiativă, de curaj şi mai ales neputinţa, poate fi extrem de reconfortant. Frazele scurte, simple erau de-a dreptul şcolăreşti. După câteva pagini, începuseră să-l frapeze. Apoi, pe nesimţite, căzuse cu totul în lectură, ca într-o capcană miraculoasă. Era o carte deosebită de tot ce citise. O iubise imediat, fascinat, uimit, bulversat. Se dusese la fereastră şi îl văzuse în curte pe Antonio. Lăsase caietele lui Pretorian în iarbă şi tăia tufele de trandafiri cu o foarfecă imensă. Pretorian ştia că Antonio doar i-a răsfoit cartea şi atunci tulburarea de după lectură se transformase brusc în minunata claritate pe care o trăia mereu în dimineţile următoare nopţilor albe.

Antonio mesteca în ceai cu linguriţa, apoi gusta din lichidul verzui, încercând să nu-l privească pe Pretorian în ochi. „i-am citit cartea” îi zise acesta, întinzându-i caietul. „Este singura carte importantă pe care am citit-o”. Antonio crezu că Pretorian glumeşte şi zâmbi aşteptând urmarea. Nu urmă însă decât tăcerea. „Felicitări!” mai zise scriitorul întinzându-i mâna.

— Atunci, înţelegerea noastră… zise Antonio.

— Îmi pare rău, răspunse Pretorian. Mâine pleci.

În tăcerea care se lăsă, lui Antonio îi veni un gând. Îi întinse înapoi caietul lui. Pretorian îl privi nedumerit. Înţelese şi zâmbi, clătinând din cap. Să fure opera unui ratat!

Văzându-se refuzat, Antonio zvârli caietul în focul din cămin. Îl priviră cum arde cu flăcări portocalii şi cu flăcări albastre.

— Îmi pare rău, zise Pretorian. Asta nu schimbă nimic. Dacă

vrei, mâine te conduc până în centru cu maşina.

Era o dimineaţă senină. Nu părea deloc noiembrie. Pretorian îşi scosese maşina din garaj. Antonio îşi strânsese lucrurile în rucsacul jerpelit.

Maşina porni pe străzile oraşului. Pe trotuare mergeau oameni. Până lângă universitate păstrară între ei tăcerea afectuoasă. Pretorian opri maşina. Antonio nu ştia să deschidă portiera. Îi arătă cum.

— Salut! îi zise Pretorian.

„Salut" vru să răspundă Antonio, dar făcu doar un gest cu mâna.

Pretorian îşi duse manuscrisul la editură (prietenul său, directorul îşi exprimă fericirea cauzată de această nouă colaborare). Pierdu apoi câteva ore bune la Academie, unde îşi rosti discursul şi primi felicitări sincere şi mistificări. Ajunse acasă după prânz. O trimise pe madam Stamate după ţigări.

Aproape două ore stătu pe gânduri. Apoi, cu multă siguranţă, deşi era un începător, se spânzură. Era ora trei după-amiazătocmai când Antonio culese de pe o masă, într-o patiserie, o gogoaşă, din care o fată care ieşise de la liceu, muşcase de două ori. Era o gogoaşă umflată şi crudă la mijloc.

Afară era o zi frumoasă, cu lumina blândă, doar că începuse să bată puţin vântul şi trântea frunzele de prin copaci.